

## ZİHNİMDE BİRİKTİRDİĞİM GÖRSELLERİN DERİ SANATINA YANSIMALARI

ÇAĞLAYAN HERGÜL  
M.A. Sanat tarihçisi  
doruder@gmail.com

Her insanda uygulamaya yönelik bir el becerisi olduğuna inanıyorum çünkü insanoğlunun var oluşunun yani hayata tutunuşunun temelini el becerisi oluşturmaktadır. Neolitik Çağ'da, taşı işlemeyi bilmek hayatta kalmakla eşti. Eğer taştan av ve silah gereçleri yapamıyorsa ölüyordu insan. Yine tarım toplumunda sabanı sürmek bile el becerisiyle olacak işti. Hatta göçebe bir toplumda binicilik, ata hakim olma, dengede durma... Bunların her biri el becerilerinin yüzyıllık aktarımları... Modern çağda, aslında bir bahane el becerisinden yoksun olma konusu. Herkesin bir el becerisi vardır. Yeter ki kişi kendini tanıyabilsin. Yüzyıllık atalarımın bana miras kalan el becerisi, kalıtımsal olarak bende bir yatak buldu; sanat tarihi bunun eğitmeni, deri ise bu işin yürüyeceği zemin oldu.

Zihnimdeki görsellerin deri sanatına yansımada, hobiyle başlayan deri işleme çalışmaları, on beş yıllık sanat tarihçiliği mesleğimin de bir inovasyonu aslında. Bu zamana kadar getirdiğim görsel hafıza, elime aldığım deriyle biçimleniyordu. Bu biçimleri görenler, beğenilerini ifade ederken beklenmedik bu uğraş için hayranlık taşıyan bakışlar biriktiriyordu ürünlerin üstünde. Nereden çıktı bu yetenek? Nasıl yaptın bu işleri? soruları sürüp giderken olgunlaşma dönemim ise her zanaat erbabı gibi uzun bir çalışma evresi ardından geldi. Deri, sanatla buluştu ve çantalar, aksesuarlar, kişiye özel tasarımlar birbirini takip etti.

İki uygulama alanı ürünlerimin temelini oluşturdu: birincisi çanta, aksesuar yapımı, ikincisi ise desen uygulamaları. Çanta tamamen bir tasarım işi. Önce, ürünün formu zihninizde adım adım tasarlanacak, fazlalıkları ayıklanacak ve en son kalıp çıkartma işlemine geçilecek. Bu kalıplar, özgün olması bakımından çok önemli. Çünkü ürünlerin çizgileri, yaratıcılığın temel izleri burada saklı oluyor. Diğer yandan çanta kalıbını çıkarmak tam bir üç boyutlu görebilme becerisi. Bir yandan, mimari yapıya bakmak veya bir yapının planlarını okumak gibi... Sırt ve kapağın ön gövdeye oranı, araya gelecek körüğün ne kadar uzun olabileceği, körüğün genişliğinin çantaya oranı... Bunlar ancak çantayı bir bütün olarak zihninizde canlandırdığınızda oluyor. Daha sonra kalıplar, deri tabaka üzerine aktarılıyor ve kesim işlemleri gerçekleştiriliyor. Dikkat ve sabır isteyen bu işlem ardından çantanın dikiş delikleri teker teker açılıyor. Her şey bittiğinde ip yardımıyla her bir parça birbirine dikiliyor. Bu arada istenilen boya deriye vuruluyor. Renk konusunda özgürsünüz. Tamamen vaketa deriyle yapılan ürünler, yıllar içinde iyi korunduğunda antik bir görünüm kazanıyor; deri, eskidikçe kıymetleniyor.

**Foto. 1**

Vaketa derinin ıslatıldığı zamanki kolay şekil alabilme özelliği farklı modellerde çanta yapımı olanağı sağlıyor. Silindir çantaların yan kapaklarında özellikle bu yöntem kullanılıyor. Yan kapaklar daire biçiminde kesildikten sonra kalıba alınıyor ve kurumaya bırakılıyor. Ardından gövdeye monte edilip dikiliyor. Bu yöntemle çantada yapacağınız model çeşidi de artıyor.

**Foto. 2**





Foto. 3



Foto. 4



Foto. 5

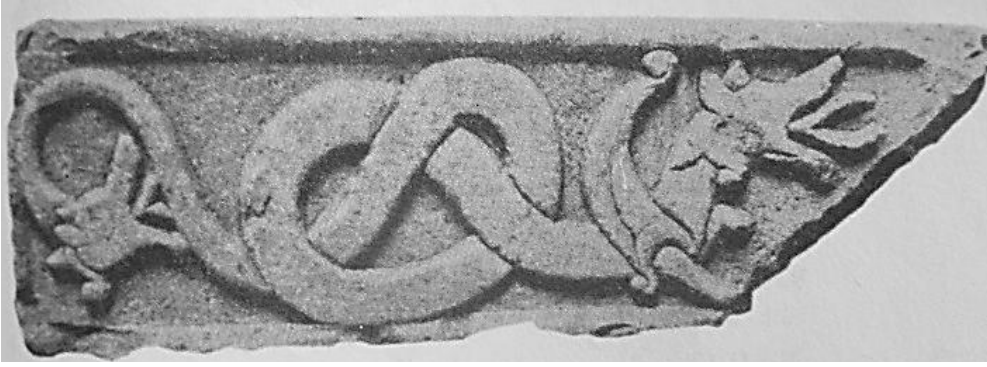


Foto. 6

Desen; figüratif, bitkisel ve geometrik formların yüzyıllardır uygulanageldiği bir görsel zenginlik. Bu zenginlik, özellikle küçük el sanatlarında ve mimaride oldukça etkileyici düzeye erişiyor. Her bir desenin oluşturduğu kompozisyon zamana sığmayan bir gelenek ve yaşayan bir alan. Deri ürünlerdeki bu süslemeler de ürünlerin görselliğini zenginleştiren ayrı bir uğraş. Sade bir bileklik veya çanta formu vücutta duruş bakımından dikkat çekici olabilir. Buna desen işlendiğinde ürünün görsel algısı tıpkı bir mermer

levhadaki bitkisel süslemede, bir kitabenin zeminini oluşturan girift kompozisyonda olduğu gibi canlı bir hale bürünüyor. Böylelikle geleneksel desenler günümüzde de ayrı bir yorumla canlanmış oluyor.

Konya Selçuk Kalesi'nde bulunan mermer üzerine işlenmiş Selçuklu Ejderi'ni konu edinirken bu düşünceyle geliştirilmiş bir kompozisyonu uyguladım. Temelde döngüsel bir sembolik anlama sahip olan ejderin karşısına diğer bir ejder uygun düştü. Ortaya ise insanlık tarihinin en eski döngüsel sembollerinden biri olan bir çarkıfelek işlendi. Sonuç olarak ortada, kainatı merkez edinen bir çark ve bunun iki yanında da bu döngüsellığı güçlendiren evrenler tasvir edilmiş oldu. Bu evren tasviriyle binlerce yıldır devam eden merkezi güç ve bunu iki yanda koruyan tılsımlı canlıların tasvir edildiği genel geçer kompozisyonu da uygulamış olduk. Bu kompozisyonun sembolik anlamı ve görsellik yönü ürünlerde sıkça kullanıldı ve farklı malzemelerle applike edilerek çeşitli örnekleri oluşturuldu. Her bir figür stilize edilmiş durumda. Sanat tarihinde çoğu kez kullanılan "stilize" terimi aslında, sanatçı açısından bir soyutlama yoluna gidilmiştir.



**Foto. 7**



**Foto. 8**





Foto. 9

Foto. 10

Stilize etme eylemi, objenin formunu gerçeklikten uzaklaştırarak aslında onu tılsımlı bir hale getirmeye yarıyor. Soyutlamanın sınırı ise hayal gücünün sınırıyla ilgili... Bir çantanın üzerine işlenen soyut çizgisel betimlemede bu düşünceler hakim oldu. Siparişi veren kişinin stilize çift başlı kartal hayranlığı, çantaya oldukça soyut yansıtıldı.



Foto. 11

Desen dünyasının ayrı bir yanını oluşturan “geometrik süsleme”yse bir saat kordonunda yerini buldu. Desene, İnce Minareli Medrese’nin taçkapısını süsleyen etkileyici düğümlü silmeler konu edildi.

**Foto. 12****Foto. 13**

Deri sanatındaki bir diğer uygulama alanım ise serbest çalışmalardır. Burada, siparişten uzak, sadece hayal dünyadaki şekillerin ve temaların yansıması yer almakta. Bu alanda kimi zaman fantastik, kimi zaman da tarihi imgelerden yararlanarak özgün çalışmalar ortaya çıktı.

Fantastik bir büstün yarasa kanadı şeklindeki başlığı bunların ilki<sup>1</sup>. Kanat için telden bir iskelet yapıldı ve her bir parça birbirine birleşme yerlerine iple bağlandı ve üzeri kuzu derisiyle kaplandı. Siperlik özelliğindeki kanatlar, figürün başına yerleştirilirken metal halkalarla birbirine tutturuldu. Üzerine geleneksel yöntemlerle yaptığım zincir zırh giydirilerek fantastik bir izlenim uyandıran karaktere uygun kostüm tamamlanmış oldu.

<sup>1</sup> Bu çalışma, Cosy seramik atölyesi seramik sanatçısı Cem Gölpinarlı ile yapıldı.





**Foto. 14**

Bir diğer fantastik deneme, bir çanta üzerine uygulandı. arkların birbirini kovaladığı, mekanik objeler kullanılarak oluşturulan ve Steampunk adı verilen bir moda akımı... Steampunk, 19. yüzyılın buharlı makinalarından esinlenerek yola çıkan Jules Verne, Huxley gibi yazarların yarattığı fantastik dünyanın günümüzdeki yorumlanışı... Fantastik nitelikler taşıyan ürünlerin ortaya çıkarıldığı bu moda akımında bizim başlangıç ürünümüz ise bir çanta oldu.



**Foto. 15**

Bu modada çarklar, pistonlar birbirine mekanik bir şekilde bağlı görünür. Kostümü giyende sanki gerçekten de bu parçalar sayesinde hareket ediyormuş izlemi vardır. Bizim çalışmamızda bu daha çok süsleme amaçlı oldu.

Daha önceleri Selçuklu Ejderi'yle yaptığım yorumu, biraz daha ilerleterek daha soyut ve fantastik bir kompozisyona taşıdım. Burada soyut kıvrımlı unsurlar ortada yine bir çarkı felekle buluşturuldu. Kıvrımlı unsurları, daha ince kıvrımlı unsurlar sardı. Dual sembolik anlam bu ürüne de yansıtıldı.



**Foto. 16**

Özgün çalışmalarımındaki önemli bir kısmı da Orta Çağ savaş kostümlerinden çeşitli parçalar oluşturuyor. Bunların içinde özellikle kolluklar üzerine yaptığım çalışmalar yer alıyor. İlk ürün, çeşitli Orta Çağ minyatürlerinde de görülen pul şeklindeki zırhlar örnek alınarak yapıldı. Her bir pul yumuşak derilerden kesildi ve yılan derisi oluşturacak şekilde vaketa kollarıya kubbe droplarla applike edildi. Sonuçta oldukça etkileyici bir görünüme sahip kolluklar ortaya çıktı. Bu kollukların yanına ise yine bu döneme özgü bir kuzu postundan kalpak yapıldı. Kalpağın yapımı bir hayli zaman ve hüner istedi. Ancak işin sonunda ortaya çıkan ürün beğeni topladı.



**Foto. 17**



**Foto. 18**





**Foto. 17**

Bazı örnekler her ne kadar sipariş de olsa özgün çalışmalara fırsat veriyor. Özellikle bir matara kılıfının hazırlanması ve bunun tasarımında özgür olmam belki de ürünlerimin en özgününün meydana gelmesini sağladı. Burada ön, arka ve taban parçalar birbirlerine çapraz dikişlerle bağlandı. Ön yüzdeki üzüm salkımı deseni kabarma tekniğiyle yapıldı. En önemli kısım olan boyun bölümü, iki parça şeklinde tasarlanarak ve ıslak deriyle kalıp verilerek şekillendirildi. Bu üründe ıslatarak deriye kalıp verme tekniği hemen hemen her safhada kullanıldı. Hem desen hem de diğer bölümler ıslak deriye adeta bir seramik hamuruna şekil verilir gibi işlendi.



**Foto. 18**

Bu tanıtım yazımda kısaca ele aldığım deri ürünleriyle ilgili çalışmalarım, hobinin ötesinde bir noktada, mesleğime paralel bir prensipte devam ediyor. İşin en güzel yanıysa iki ayrı hayati uğraşın birbirinden ilham alarak yürümesi. Yukarıda az da olsa sanat tarihinin deriye etkilerini anlattık peki derinin sanat tarihine bir etkisi olmadı mı? Tabii ki de oldu. O da mesleğimden kopamayacağımı daima hatırlatan bir uğraş deryasının yanı başımda bana verdiği güven duygusudur.